

Iskustva doživljaja Domovinskoga rata zapisivačice su emotivno prenijele i na papir, pa čitatelj teško može ostati ravnodušan. Autorice su svoju bol, ogorčenost, ali i ponos i snagu, iskazale i u pjesmama i proznim zapisima koji su, uz iskaze, također uvršteni u knjigu. Osim pojedinih faktografskih podataka o pojedincima i postrojbama, srž tih memoarskih zapisa svakako je u prikazima odnosa među ljudima i snalaženja u uvjetima i situacijama koji nadilaze normalnu svakodnevicu. Svjedočanstva su ispričana iz perspektive žena iz malih mjesta, što otvara mogućnost i za sociološka istraživanja njihova položaja, osobito tijekom izvanrednih okolnosti poput rata.

Knjiga je obogaćena brojnim fotografijama samih kazivačica, zatim pripadnika ugljanskoga Otočkog bataljuna i drugih branitelja te isječcima iz novina, zemljovidima, crtežima ratne tematike (uglavnom se radi o dječjim radovima) i preslikama raznih dokumenata (svakako je zanimljiva preslika *Izjave* kojom se prikazuje navodno dobrovoljni odlazak Ane Deković i obitelji s područja pod srpskim nadzorom u općini Kotor Varoš u listopadu 1992. godine). Stil pisanja i dužina priča su različiti, ovisno o samim kazivačicama, pa su neke priče dojmljivije od ostalih bez obzira na opisani događaj. Pojedine su autorice koristile i lokalni izričaj u pisanju (npr. "Lastavica" Mercedes Barić ili "Domoljubica" Dese Pestić), a na kraju svake takve priče nalazi se i rječnik manje poznatih riječi, što može poslužiti za istraživanje narječja ovog područja na kraju XX. stoljeća.

Do sada je objavljeno dosta knjiga s ratnom memoarskom tematikom iz različitih dijelova Hrvatske, a *Svjedočanstva žena* iz zadarskoga arhipelaga i priobalja vrijedno su memoarsko štivo te su svakako doprinos sagledavanju cjelovite slike hrvatskoga Domovinskog rata.

JOSIPA MARAS KRALJEVIĆ

Sunčica/Sunny, ur. Marija Slišковиć, Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora, Zagreb, 2011., dvojezično izdanje, 172 str.

Marija Slišковиć prikupila je i uredila 15 anonimnih svjedočanstava žrtava silovanja koja su se dogodila tijekom srbijanske agresije na Republiku Hrvatsku. Knjiga je nazvana prema bebi Sunčici, koja je imala samo osam mjeseci kada je sa svojom majkom zatočena u tada okupiranom Vukovaru. Njezinu su majku pripadnici srpskih vojnih i paravojnih postrojbi držali kao roblje za silovanje. Većina iskaza dolazi od silovanih i na druge načine zlostavljanih žena koje su živjele na području grada Vukovara, jedan se odnosi na grad Slunj, a jedan iskaz dolazi s područja grada Gline i svjedočanstvo je muškarca koji je silovan u srpskome koncentracijskom logoru. Knjiga je pokušaj da se javnost upozori na ratni zločin koji je počinjen nad ženama tijekom Domovinskoga rata. Isto tako, knjiga upozorava da većina žrtava nije obeštećena niti im je priznat status žrtve rata, a velik je broj počinitelja zločina i dalje na slobodi. Objavom u dvojezičnome obliku knjiga je poticaj čitateljima izvan hrvatskoga govornog područja na upoznavanje s ratnim zločinima i patnjama stanovništva koje je donijela velikosrpska agresija na Republiku Hrvatsku.

Knjiga ima 172 stranice i podijeljena je na dva dijela. Prvi dio, "Sunčica", započinje s objašnjenjem tko je Sunčica i zašto knjiga nosi taj naziv (str. 7. – 9.). Nastavlja se sa "Zbog žrtava upozoravamo", posvetom urednice Slišковиć svim ženama žrtvama agresije na Hrvatsku (str. 10. – 13.), i završava "Predgovorom" Danijela Rehaka, predsjed-

nika Hrvatskoga društva logoraša srpskih koncentracijskih logora, koji je i sam bio žrtva srpskih koncentracijskih logora (str. 14. – 26.).

Drugi dio donosi nam iskaze žrtava silovanja u obliku 15 svjedočanstava (str. 29. – 172.): “Svjedočanstvo I” (str. 29. – 37.), “Svjedočanstvo II” (str. 39. – 45.), “Svjedočanstvo III” (str. 47. – 53.), “Svjedočanstvo IV” (str. 55. – 61.), “Svjedočanstvo V” (str. 63. – 75.), “Svjedočanstvo VI” (str. 77. – 85.), “Svjedočanstvo VII” (str. 87. – 94.), “Svjedočanstvo VIII” (str. 97. – 103.), “Svjedočanstvo IX” (str. 105. – 110.), “Svjedočanstvo X” (str. 113. – 123.), “Svjedočanstvo XI” (str. 125. – 133.), “Svjedočanstvo XII” (str. 135. – 142.), “Svjedočanstvo XIII” (str. 145. – 148.), “Svjedočanstvo XIV” (str. 155. – 159.) i “Silovali su žene, muškarce, djecu” (str. 167. – 172.).

U mučnim iskazima žrtava vidi se sav užas kroz koji su prošle u zlostavljanjima. Iz svjedočenja se jasno može vidjeti da su silovanja provođena planski i sustavno radi zastrašivanja i protjerivanja nersrpskoga stanovništva s okupiranih područja Hrvatske. Silovatelji su često bili maskirani i uglavnom pod utjecajem alkohola. Žrtve koje su nakon zlostavljanja željele napustiti okupirano područje morale su svu svoju imovinu prepisati na Republiku Srpsku Krajinu. Svjedočanstva potvrđuju postojanje sustava koncentracijskih logora na području Republike Srbije u kojima su se masovno zlostavljale zatočenice i zatočeni. Pod srbijanskom kontrolom bili su i koncentracijski logori na području Republike Hrvatske. Neke od žrtava poznavale su svoje zlostavljače, susretale su ih u svojim mjestima kako se slobodno kreću jer su abolirani za svoje sudjelovanje u velikosrpskoj agresiji. U svim iskazima žrtve se žale na trajne psiho-fizičke posljedice s kojima se teško nose, pogotovo zato što im Republika Hrvatska nije osigurala potrebnu pomoć i primjerene naknade i status za podnesenu patnju u Domovinskome ratu. Isto tako upozoravaju na potrebu za odlučnijim zauzimanjem mjerodavnih institucija Republike Hrvatske za procesuiranje odgovornih za ratne zločine silovanja.

Ova je knjiga, iako nevelika brojem stranica, ogroman iskorak u upoznavanju šire javnosti s razmjerima stradanja žena u Domovinskome ratu i nikoga neće ostaviti ravnodušnim. Svojim svjedočenjima žrtve su jasno upozorile na problem prešućivanja ratnoga zločina silovanja i neprocesuiranja odgovornih. Žene žrtve rata zaslužuju razumijevanje društva u cjelini, a od države konkretnu pomoć.

DARJAN GODIĆ

Radovan VUKADINOVIĆ, *Politički profil Pabla Picassa: filatelistička interpretacija*, Stajer-graf, Zagreb, 2013., 296 str.

Knjiga Radovana Vukadinovića *Politički profil Pabla Picassa* pokušaj je prikazivanja političkoga Picassa preko filatelističkoga materijala kao dokumenata svoga vremena. Knjigu uz “Sadržaj” i “Riječ autora” sačinjava 18 poglavlja: “Pariške godine”, “Građanski rat u Španjolskoj i Guernica”, “Okupacijske godine”, “Ulazak u KP Francuske”, “Picasso u partijskim redovima”, “Picassov ‘novi realizam’”, “Početak hladnog rata”, “Kongres intelektualaca u Wroclawu”, “Svjetski pokret za mir”, “Bijela golubica mira”, “Masakr u Koreji” i “Rat i mir”, “Staljinov portret”, “XX. Kongres KPSS i posljedice”, “Détente i slabljenje partijske aktivnosti”, “Prijeponi oko političkog Picassa”, “Picasso u Španjolska”, “Bibliografija” i “Summary”.

Što znači filatelistička interpretacija objašnjeno je u “Riječi autora”: “Znači da se koristi isključivo filatelistički materijal i da je glavni cilj prikazati kako je tekao politič-